భా(భీ)మా కలాపం

శ్రీ పులికంటి కృష్ణారెడ్డి

నట్టింటిగూటికి సరిగ్గా నాలుగుజానెళ్ళ ఎత్తులో, నలుగురు దేవుళ్ళపటాలమధ్య అందంగా అమర్చిన అద్దానికి అడ్డంగా నిలబడి, పైటచెరగును ముందుకు తీసి మునిపంటితో కఱచిపట్టి, 'మేమెంతో ముందుకు పోయాం!'అని విఱ్ఱవీగే నారీలోకాన్ని 'లేదు'అని సవాలు చేసినట్లు వెనక్కు వెళ్ళిన రవికగుండీలను తగిలించు కోవటానికి తంటాలుపడుతూ, అద్దంలోని ప్రతిబింబమువైపు పోజుపెట్టి నిలబడివుంది ఆమె! అనుకోకుండా నేను గుమ్మంలో అడుగుపెట్టేసరికి 'ఓ! మీరా?' అన్న మాటలు అప్రయత్నముగ ఆమె నోటినుండి వెలువడడమూ, మునిపంట కరచిపట్టిన పైటచెరగు జారిపోవడము, ఆమె లోనికి పారిపోవడము క్షణంలో జరిగిపోయినవి. గిరక్కున వెనక్కు తిరిగిపోవాలనిపించి, నేను తిరుగుముఖం పెట్టేనా, 'ఎందుకు పారిపోవాలి ఆమె?'...పైట జారిపోయింది పో మళ్ళీ సర్దుకోవచ్చునే?...వెంటనే సర్దుకోలేకపోయినా ఆమె దాచుకొన్న సౌందర్యం కనీసం కళ్ళలోనైనా దోచుకోవడానికి ఆస్కారంలేనిరీతిలో ఒకటిరెండు బంధనాల మధ్య పదిలపరచబడివుండే! అదీగాక—తీరిగ్గా అలంకరించుకొని బజార్న వెంబడిపడి, అంతంతమాత్రంగా మిగిలి, మళ్ళీ ముందుకే వాలిన పైటచెరగు రవికలోంచి ద్వారా సమున్నత ప్రదేశాన్ని చక్కిలిగింతలు పెట్టాలని ప్రయత్నంచేస్తూ ఉంటే, నడుము నాజూకును, కటిస్థలి పటుత్వాన్ని ప్రదర్శించాలని ప్రాకులాడుతూ, అలంకరణలో ముందడుగువేశామని భ్రమిస్తున్న నారీలోకానికే ఈమె ప్రవర్తన ఎబ్బెట్టుగా కనుపించదా? మరి ఆమె యెందుకలా పారిపోయి, నాలో యిలాంటి విపరీతమైన ఆలోచనలకు దోహదమివ్వాలి!'అన్న ఆలోచనలు కాళ్ళకు బంధాలు తగిలిస్తే కాసేపు నిలబడిపోయాను. ఇక నే నక్కడ నిలబడలేక అడుగు ముందుకువేయబోయాను, ఆ సంఘటన మరచిపోవాలన్న ప్రయత్నంలో!

'ఏమండీ! అప్పుడే వెళ్ళిపోతున్నారే!'

తిరిగిచూచాను. మరులు గొలిపే సౌందర్యము మాటలాడుతూఉంది, నట్టింట నాజూకైన రూపాన్ని సంతరించుకొని. చిందరవందరగ పారాడుతున్నాయి వదనారవిందములో చిరునవ్వులు ముంగురులలో పోటీపడుతూ! 'ఎందుకండి? అలా గుడ్లప్పగించి, చూస్తారు; నిలువుగుడ్లు పడిపోయేను; లేదా మా యింటిల్లిపాదీ మిరపకాయలఘాటుకి తట్టుకోలేక అందరు నన్ను తిట్టిపోస్తారు. ఇలా వచ్చి కూర్చోండి.'

ఓ చిన్న 'స్టూలు'లాంటి ఆసనాన్ని చూపింది. వచ్చీరాని నవ్వు తన మొగానికి ఓ విధమైన వన్నె తెస్తూంటే. వెళ్ళిపోదామనిపించినా కదలికకు కళ్ళెం వేస్తున్నాయి ఆమె చూపులు. మారు మాట్లాడకుండా వెళ్ళి కూర్చున్నాను. జారిపోయిన పైటచెరగునుతీసి మెడచుట్టూవేసి లాగి మునిపంటితో కొరకుతూ వుంది కసిదీర బహుశా మగవారున్నారని కూడ తెలియకుండ జారిపోయినందుకు కోపమేమో మరి. ఏమి మాట్లాడడానికి తోచకుండా గత సంఘటనలతో కలిసి నా పూర్వ స్మృతులన్నీ కనుల ముందు మెదిలేసరికి ఆమెవైపు చూడడానికి ధైర్యం చాలక, ప్రక్కనమేజామీద ఓ పాతపత్రిక పడివుంటే తీసుకొని పేజీలు త్రిప్పుతున్నాను, అక్షరాలు కనుపించకపోయినా.

'ఏమండీ! ఈమధ్య 'స్ట్రైయిక్' చేశారే?'

అడుగుతున్నది ఆమె సోదరి. పేరు శాంత. వేసిన జడనువిప్పి నాలుగుసార్లు వేసుకొంటూవుంది చెప్పే భావాన్నే మరలా మరలా చెప్పే చేతగాని కవిలా. కాటుక దిద్దినతీరు...నుదిటిన ముంగురులను అతిజాగ్రత్తగా తీర్చిదిద్దనతీరు...చామన చాయను...మార్చడానికి ఒత్తుగా మెత్తుకొన్న పౌడరూ...గమనిస్తూంటే— అప్పుడే రంగస్థలంలో ప్రవేశపెట్టడానికి అలంకరణ పూర్తిచేసిన నాయికామణిలాగ కనిపిస్తూ ఉంది సామాన్యులకంటికి. 'శాంతవో!...అయస్కాంతానివో!' అని కవిత్వం ఆరంభిస్తాడేమో ఏవరైన భావకవి కంట పడడం తటస్థిస్తే!

'మరి యిది సమ్మెల యుగమే కదండి!' అన్నాను నెమ్మదిగా.

'నిజమే ననుకోండి. యజమానికి కార్మికుని మధ్య సమ్మెలుండడం సహజం. ఇక హైస్కూళ్ళు కాలేజీ లంటారా? అంతకంటే సహజం. భార్యా భర్తలమధ్యకూడ ఈమధ్య సమ్మెలు ప్రారంభ మయ్యాయని వింటున్నామంటే—అది సహజంలో అసహజం. ప్రేయసీ ప్రియులవరకుకూడ పొడిగింపబడవచ్చు. కానీ స్నేహితులమధ్య సమ్మె లేమిటండీ!' .గచ్చకాయకుండలో చేయిబెట్టి త్రిప్పి నట్లున్నాయి మాటలు. సరైన సమాధానంకోసం ఆలోచిస్తూ ఉంది మనస్సు.

'ఉండవే నీ బోడి వ్యాఖ్యాలున్నూ నీవున్నూ! పాపం! ఆయనేమో లేక లేక పండుగవంటి రోజున వచ్చాడు. అందులో ఎంతో బడలికగా కన్పిస్తున్నాడు కూడ. కాస్త కాఫీ అయినా యిద్దామనుకోకుండా!'

అడ్డు తగిలింది ఆమె!

'ఇప్పుడే త్రాగి వస్తున్నానండీ! ఎందు కన వసరమ్మైన వృథా!'—

చెబుతున్నా వినిపించుకోకుండా ఆమె లోనికి వెళ్ళింది.

'అరె! మీరూ తాగుతారన్నమాట!'—త్రాగ డాన్ని కాస్త ఒత్తి మెత్తగా ఎత్తిపొడవాలని ప్రయ త్నించింది శాంత. సాధారణంగా తక్కువగా మాట్లాడి ఎక్కువగావింటే, తద్వారా విషయసేకరణ జరుగ వచ్చునని అభిప్రాయపడేవాడిని. కాని ఈ మాటతో ఎక్కడో నక్కియున్న గోరంత అహం దెబ్బతినింది. ఎదురుదెబ్బకొట్టాలని ఉడుకుమోతుతనం హెచ్చింది. 'అవునండీ! శాంతాదేవిగారూ! త్రాగడమంటే అటు యిటూ కాదు. ఒళ్ళు మరచిపోయేదాక తాగుతాను, అందులో మీలాంటి అందమైన అమ్మాయిలు కంట పడ్డప్పుడు సౌందర్యాన్ని!'

చిరుకోపం ఆమె అలంకరణకు మరింత అందాన్ని పులిమితే, తుర్రున పారిపోయింది శాంత ఆ హాల్లో ఆ స్టూలుమీద కూలబడివున్నాను నేను. అడిగినదానికి బదులుసదులు చెప్పని మొద్దబ్బాయిల్లాగ ఓమూల రెండు ఘాటలధాన్యం......కిచకిచమని ధ్వని చేస్తూ, గూళ్ళు కట్టుకోవడానికి ప్రయత్నంచేస్తూ, ఆ ప్రయత్నంలో అక్కడక్కడ చెత్తచెదారాన్ని రాలుస్తూపిచ్చుకలు...నట్టింటిగూటికి పైన నలుగురు దేవుళ్ళు...దేనితోను నిమిత్తంలేని సాధుపుంగవునిలా పంచన ఓనామాల అసామి...నా ఒంటరితనాన్ని చూచి జాలిపడుతున్నారేమో? ఒంటరితనంలో ఆలోచనలు రెక్కలు విప్పుకొంటున్నాయి.

* * *

అప్పటికి సరిగ్గా యేడాదిక్రిందట ఆమెను చూశాను.

ఆమెనేకాదు ఎందరినో చూస్తుంటాను. ఆఫీసుకు బయలుదేరకముందు, ఆఫీసునుండి తిరిగి వచ్చినపిదప అలవాటుమేరకు మా యింటిడాబామీద కాసేపు నిలబడితేచాలు, ఎందరో కనుపిస్తూఉంటారు.

సన్నగా యెత్తుగా ఉంటుంది ఆమె. అంతపొట్టి అంతపొడుగు కాకపోయినా ఎత్తుమడమలజోళ్ల మీద కాసంత ఎత్తుగానే కనిపిస్తూఉంటుంది. ఆమెను చూస్తేనే భయం... పెద్దగాలివీస్తే యేమైపోతుందో? యేమో? అని. ఎడమచేతి ముంజేతిమీద తెల్లటి కోటు...మెడలో స్టెతాస్కోపు...కుడిచేతి ఆధారంలో నడుముమీద నాట్యంచేస్తూ ఓ నాలుగు పుస్తకాలు...

వైద్యకళాశాల అమ్మాయిలా ఉంటుంది. తలలోని సంపెంగపూల సౌరభము తెంపులుతెంపులుగా వస్తూ ఉంటుంది. మెడలో 'స్టెతస్కోపు' ఏమీలేని వక్షస్థలి మీద ప్రాకులాడుతూఉంటుంది పాపం! ఏమి హారు కొంటామోఅని! ప్రతిరోజు ఉదయం ఆ దారివెంబడి వెళ్ళి మళ్ళీ సాయంకాలము అదే దారివెంబడి వస్తూ ఉంటుంది. ఆమె మొగముతో పోటీపడుతూ ఉదయం సౌరభాలు వెదజల్లే సంపంగులు సాయంకాలానికి వాడి వత్తలై ఉంటాయి ఆమెలాగే! అవును మరి! వాటి స్వభావమే అంత! ఆమెకు 'సంపంగి'అని నామకరణం చేశాను.

'మూన్ కట్ జాకెట్టు'ను మించి ముడతలు పడిన కండరాలు...'ఏమాత్రం మీరు అజాగ్రత్త వహించినా మా పరువు దక్కదు' అని వీపు నాశ్రయించిన రవిక గుండీలను బ్రతిమలాడుతూ వక్షోజాలు...'చూడు నా దెబ్బ!' అని పీటినన్నిటిని సవాలుచేస్తూ 'స్కూటరు' చక్రంలా తయారైన నడినెత్తికెక్కిన సిగముడి!...అందులో ఒకటే ఒక్క పువ్వు!!—సరిగ్గా మా యెదురింటికి ఓ అయిదారు యిండ్లకవతల కడప ఆధారంతో నిలబడి వుంటుంది మరొక ఆవిడ! మా అమ్మ, అమ్మమ్మలు కటు కొంటూ ఉండిన పదహారు మూరల పొడవు చీర సంగతి అటుంచి, ఈ కాలం కారుకు కాస్త ఎక్కువని పించే పన్నెండు మూరల చీర సరిగ్గా ఆమె భుజ స్కంధాలను తాకీతాకనంతవరకు వచ్చి ఆగిపోతే, పాపం! ఆధారరహితమైన ఆ పైటను సర్దుకోవడములో సరిపోతూ ఉంటుందామె పని! ఆమెనుచూస్తే బాగా కండపట్టిన ఒంగోలుగిత్త జ్ఞాపకమొస్తుంది. అందుకే నేనామెను 'ఒంగోలుగిత్త' అంటూ ఉంటాను.

ఉన్న బెత్తెడు వెంట్రుకలకు నాలుగు బెత్తెళ్ళ పొడవు వెంట్రుకలను నాజూగ్గా జతచేర్చి జడఅల్లితే అది ఎప్పుడూ కటిస్థలి నాశ్రయించి ఉంటుంది. సాధారణంగా కీల్జడ తృటి నటియిస్తుందని పూర్వ కవుల వర్ణన. ఆ నటన అందంగా కనుపిస్తుంది కూడ. కానీ ఆమె నడుస్తూ ఉంటే సైనికవందనం స్వీకరించే ప్రధాని జ్ఞాపకం వస్తాడు. ఉత్సవ విగ్రహాలముందు హుందాగా ముందుకుసాగే గజరాజు మదిలో మెదలుతాడు. రాయంచల నడకల వయ్యారాలు నాట్యం చేస్తాయి కనులముందు!—అంటే ఆమె నడుస్తూ ఉంటే కటిస్థలిమీద తెగబారెడు జడ కదిలితే ఒట్టు. అందుకే నేను ఆమెను 'రాజహంస' అంటాను.

ఇలా దినము ఎందరో కనబడుతుంటారు. కంటపడ్డప్పుడు ఏవేవో పేర్లుకూడ పెడుతుంటాను. మరలా ఓ సారి వారు కంటపడేవరకు కనీసం ఆ పేరుకూడ మతికిరాదు. కాని సరిగ్గా సంవత్సరం క్రిందట ఆమెను చూచినపుడు నిజంగా నన్ను నేను మరచిపోయే స్థితి కలిగింది. ఆమెవైపు అలానే చూస్తూ నిలబడిపోతే, ప్రక్కనవున్న ఆమె నాన్నగారు 'నేనెందుకలా అయిపోయానో?' అన్న తలంపులో నేమో నా పరిస్థితిని పాలుపంచుకొంటే అతనిని యిరకాటంలో పడవేయడం యిష్టంలేక, ఆ ప్రవర్తనలో సభ్యత లోపించింది గనుక, 'అబ్బే! ఏమీలేదండీ!' అంటూ కుర్చీలో కూలబడ్డాను.

'ఏవమ్మా? మేము సకాలములోనే వచ్చామను కొంటాను. ఏదైనాకాస్త నాలుక తడిచేసే పని వుందా లేదా?' ముద్దు ముద్దుగా అడిగాడు. చిరు నవ్వు సమాధానం. ఆమె లోనికివెళ్ళింది. కుర్చీలో కూర్చున్నానేగానీ, ఆలోచనలు ఆవురావురుమంటున్నాయి ఆకలిగొన్న ప్రేవుల్లా.

'నా రెండవ కుమార్తె బి, ఎ. చదువుతూ ఉంది. పేరు జయలక్ష్మి!'

పరిచయవాక్యాలు చెవిని పడడంతో తల పైకెత్తాను వ్యక్తికోసం. ఎవరూ కనుపించలేదక్కడ. లోనికివెళ్ళిన ఆవిడనుగురించి అనుకొని 'ఓహో! అలాగా' అన్నాను. పేరు చెవినిపడడంతో నా ఆశ్చర్యం యింకనూ శ్రుతిమించుతూనేవుంది. ఆలోచనలు ఆశ్చర్యంతో పోటీపడుతున్నాయి.

'ఇదో ఈ పేపరుచూస్తూఉండండి. అంతలో

అమ్మాయి కాఫీ తెస్తుంది. నేనూ వచ్చేస్తా!'అంటూ జయలక్ష్మి తండ్రిగారు లేచివెళ్లారు. ఆ రోజుకూడ యిలాంటి ఒంటరితనమే! అయితే ఆ రోజు కుర్చీలో, ఈ రోజు స్టూలుమీద కూర్చునిఉన్నాను. కుర్చీనుండి స్టూలువరకు రావడం సంవత్సరంపాటు పరిచయభాగ్య మేమో మరి! ఓమూల రెండుమూటల ధాన్యం... 'కిచకిచ'లాడుతూ పిచ్చుకలూ......నట్టింటగూటికి నాలుగుజానెళ్ల ఎత్తులో నలుగురు దేవుళ్లు—వాతా వరణంలో యేమార్పు కనిపించలేదుకానీ, ఆనాటి నా మనఃప్రవృత్తికి ఈనాటికీ ఎంతో తేడావుంది.

అదేమి చిత్రమోకానీ కొందరిని చూస్తుంటే పరవశులవుతాము. మరికొందరు మాట్లాడుతూంటే మైమరచిపోతాము. కానీ కొందరిపేరు చెవినిపడితే చాలు!—వివశులైపోతాము.

నాకు ఒక మిత్రుడున్నాడు. నాకేగాదు అంద రికీ మిత్రులంటారు. అయితే ఉపయోగపడకపోయినా కనీసం ఉదాహరించుకోగల మిత్రులు చాల తక్కువ మందికే దొరకుతారు. అతని ఆకారాన్ని పోల్చుకోవ డానికి అనంతమైన సృష్టిలో ఎన్నోవస్తువులు కను పించినా అతనిని ఓ సూదిలాంటిమనిషిఅని చెప్పు కొంటే, అతగాడి చదువు ఆ సూదిబెజ్జమంత. కానీ అతడు మాట్లాడుతూంటే, సూదిబెజ్జము భూగో ళాన్నే మరపిస్తుంది. పుస్తకాలపురుగై అతడు సాధిం చిన ఘనవిజయం అది! అతడొక అమ్మాయిని ప్రేమించాడు. కాదు—ఆమే అతనిని ప్రేమించింది. ప్రేమించవలసివస్తే ఎవరో ఒకరు ప్రేమిస్తే మరొకరు ప్రేమింపబడతారు. ఇది సర్వసాధారణంగా జరిగే విషయం. దానితాడుతెగ ఈ ప్రేమకూడ డాక్టరు డాక్టర్నే, గుమాస్తా గుమాస్తాలనే, కాలేజీ వాళ్లు కాలేజీవాళ్లనే ప్రేమించేటట్లు చేస్తుంది. కానీ మావాడి విషయంలో పప్పులో కాలువేసింది. ఆమె ఓ తెలుగు లెక్చరర్!—పేరు 'తార'ట! ప్రేమ గుడ్డిది అని నిరూపించదలచినట్లుంది వీళ్లు. ఇంతకూ చెప్ప వలసివచ్చిందేమిటంటే, వీళ్ల ప్రేమ తారస్థాయి నందుకొన్న కొన్నిరోజులకు ఆమెకు మార్పురావడంతో వెళ్లిపోయింది. పోతూపోతూ ఊరకేపోకుండా మా వాణ్ణి తలమునిగే విరహంలో పడవేసిపోయింది.

తల్లిబిడ్డను ఓదారుస్తుంది. ప్రేయసి ప్రియుణ్ణి ఓదారుస్తుంది. పాపభీతికల వాళ్లను వేదాంతులు ఊరడిస్తారు. ఓటువేత పట్టుకొన్న గొఱ్ఱెదాటు ప్రజలను ఎన్నికల్లో వేదికలెక్కి మహా నాయకులు ఓదారుస్తారు. విరహతాడితుని కంటి తడిని స్నేహితుడు తుడుస్తాడు. ఆ బాధ్యత నాపై బడింది. నా మాటలన్నీ సావధానంగా విన్నట్లు గానేవుండి కడపట అతడనేవాడు, 'గురూ! తగిలిన కాలికే తెలుస్తుంది బాధ. నా పరిస్థితిలో మీరుంటే అలా చెప్పేవారుకాదు. చెప్పడానికేముంది?—చెత్త చెదారాన్నికూడ చలామణి చేయవచ్చు చెప్పగలిగితే! కానీ, ఎటుచూచినా ఆమె స్వరూపమే! ఎటు తిరిగినా ఓ సంఘటన కనులముందు మెదలుతూ ఉంది. ఎలా మరచి పొమ్మంటారు చెప్పండి. కనీసం యేదైనా పుస్తకం చదువుకొంటూ మరచిపోదామంటే, ఏ వాక్య ములోనైనాసరే, 'త' వర్ణం కనుపిస్తే చాలు. దీనికి దీర్ఘమిస్తే 'తా' అవుతుంది ప్రక్కన 'ర' వ్రాస్తే 'తార' అవుతుంది. నా తార!—ఇంతెందుకు 'త'కు యిటువైపు అటువైపు యే అక్షరం కనుపించినా ఇన్ని అక్షరాలు ముందుకువెళ్లితే, లేదు వెనక్కువస్తే 'త' వస్తుంది. దీనిని దీర్ఘమిస్తే 'తా' అవుతుంది. ప్రక్కన 'ర' వ్రాస్తే 'తార' అవుతుంది. 'నా తార! నా తార!!' అని పలవరించే హృదయం చదవడములో లీనమవుతుందంటారా? ఏమో?' అని ఆసలే లోతుకువెళ్లిన కనుగుడ్లను పూర్తిగా కన్నీటితో నింపేవాడు. ఎదురుగా నవ్వలేకపోయినా, తలదన్నే అతని భావనాశక్తికైనా నవ్వుకొనే వాణ్ణి పరోక్షంగా. కాని నాకు యిప్పుడు తెలిసివస్తూ ఉంది పేరులో వున్న మాధుర్యం. అతడన్నట్లు తగిలితేనే తెలిసింది ఆ బాధ!—జయలక్ష్మి! ఒక్కటే ఒక్క అక్షరం వ్రాస్తే చాలు 'వి' అని ఆ పేరుముందు. 'విజయ లక్ష్మి' అవుతుంది. విజయలక్ష్మి నా హృదయ సామ్రాజ్యలక్ష్మి!

మత్తుమందుచల్లి మంత్రముగ్ధుణ్ణిచేసి యేదో వేడి పుట్టించగల వాడిచూపులు...వాటితో పోటీ పడుతూ చిరునవ్వులు...నవ్వితే అరుణరాగరంజితముల జవురుకొనే బుగ్గలమీది సొట్టలు...వీటన్నిటినీ కాల తన్నే అంగసౌష్ఠవము—ఆమె ఒక్కసారి అలా విలోకిస్తే చాలు! మానవుడు అమాంతంగా పైకెగిరిపోతాడు ఊహాలోకంలో పౌరసత్వపు హక్కు సంపాదించుకోవడానికి.

అలాంటి విజయలక్ష్మికి నాకు పరిచయం కలిగింది చాల విచిత్రంగా. మా ఆఫీసుకు వెళ్లేదారిలో రామాలయముంది. ఆఫీసుకు పోతూ పోతూ ఆలయం ముందు నిలబడి చేతులెత్తి నమస్కరించేవాడిని. కాళ్లల్లో చెప్పులు తీసివేయడం...చెంపలు 'ఫెళఫెళ'వాయించుకోవడంలాంటివి పొరపాటునకూడ మరచేవాణ్ణికాదు ఆ సమయంలో. అది రామునిమీద భక్తితో మాత్రం అవునో కాదో తెలియదుకాని, మాఆఫీసరుగారి తిట్లపై భయంతోమాత్రమని నిస్సందేహంగా చెప్పవచ్చు. పది పైసల టీ, లేదంటే పావలా కాఫీతో మా హెడ్ గుమాస్తాగారి హెడ్ సరిచేయవచ్చునేమోకానీ, ఆఫీసరు మాత్రం అసాధ్యుడు. అందుకే రాముని శరణు వేడాను. అతడుకూడ ఒక్కొక్కప్పుడు పెడచెవిని పెడుతున్నాడు. వాని కెన్నిపనులో మరి!—

ఆ రోజు భక్తిమోతాదు—కాదు భయం మోతాదు కాస్తమించింది. 'ఈ రోజుకు నన్నెలాగైనా రక్షించురామా!' అని మనసార వేడుకొన్నాను. అంతవరకు నెలసరి లెక్కలు పైవారికి పోలేదు. ఆ నాడు ఎలాగూ ఆఫీసరువారి వడ్డనలు తప్పవని నాకు బాగా తెలుసు. నా సంకటాన్ని ఆ సర్వేశ్వరునికి నివేదించుకొంటూ ఎంతసేపువున్నానో తెలియదుకానీ, కన్నులు తెరచిచూచేటప్పటికి నేను నమ్మలేని దృశ్యం!...ఎదురుగా దివినుండి భువికి దిగిన సౌందర్యరాశి!!—ఆమెకూడ అంతవరకు రామునితో యేమని విన్నవించుకొనిందో తెలియదుకానీ, అరమోడ్పు కన్నులతో, మొక్కుతున్న చేతులతో ఈ లోకంతో ప్రమేయాన్ని కోల్పోయిన పరిస్థితిలో— నా ఎదురుగా ఆమె! ఆమె ఎదురుగా నేను!! నా స్థితిలో ఆమె! ఆమె స్థితిలో నేను!!... అరవిరిసిన మొగ్గల్లాగ విచ్చుకొంటున్నాయి ఆమె పెదవులు. మెరపులాంటి ఓ చిరునవ్వు తళుక్కుమనింది ఆ పెదవులమధ్య. నా తల మెల్లిగా వాలింది. సిగ్గుతోకాదు—ఆనందంతో నిండిపోయిన హృదయాన్ని చూచుకోవాలని! ఆమె మెల్లగా కదిలింది. నేను అంతే!—

అయితే చిన్నబజారంతా కదిలినట్లుంది ఆమెతో కలిసి. అత్తరు అమ్ముకొనే అబ్దుల్లా సాహెబ్, బేరాన్ని అవతలికినెట్టి, ఆమెవైపు ఒదోలా పోజు పెట్టి, మెల్లగా సవరించుకొంటున్నాడు మేకపోతు గడ్డాన్ని, అంతకుమించిన గాంభీర్యాన్ని! 'పేవ్‌మెంటు' మీద పాతబట్టలుకుట్టి పొట్టపోసుకొనే 'సత్తారుభాయి' సత్తువకొద్దీ తొక్కుతున్నాడు కుట్టుమిషను. 'బలె బలె కత్తులు! పదునైన కత్తులు!! పావలా కత్తులు!!!'—అని అరుస్తూ వీధివీధి తిరుగుతూ కత్తులమ్ముకొనే కసిలేని ముసలికూడ అదోరకంగా చూస్తూ, 'బలేకత్తి!' అని అరుస్తున్నాడు. నేను మాత్రం చాల జాగ్రత్తగా దాచుకొన్నాను గుండెల్లో ఆమె చిరునవ్వును. మనసు ఎటువైపో తేలిపోతూ ఉంది. ఆఫీసులో పనికూడ హుషారుగా సాగుతూ ఉంది. ఆ ముందువాడు ఎంత ప్రయత్నించినా తలాతోక లేకుండా తయారైన లెక్కలన్నీ చెప్పిన మాట వింటున్నాయి, తోకముడుచుకొన్న నమ్మకమైన నౌకరువలె. అది రాముని అనుగ్రహమో? ఆమె చిరునవ్వుల ప్రభావమో? ఆ రామునికే యెఱుకకానీ, ఆ రోజు దొరగారి దీవెనలు తప్పడం నా అదృష్టం!

ఆ రోజునుండి అంతే! చిన్న బజారులో నేను ఆఫీసుకువెళ్లే సమయంలో యెదురుపడుతుంది. ఉదయమో, సాయంత్రమో కనీసం ఒక్కసారైనా కనుపిస్తుంది తప్పని సరిగ. చూడబోతే ఆమెకూడ నాలాగ పొట్టచేత పట్టుకొని వో ఆఫీసుచుట్టూ కాదు కానీ, ఆఫీసులో గడియారంచుట్టూ తిరిగేటట్టుగా వుంది. ఎదురుపడ్డప్పుడంతా ఒక్కసారి నావైపు

చూస్తుంది. అతి జాగ్రత్తగ చిరునవ్వు దోచుకొంటాను. యదాలాపంగా నాతల వాలిపోతే మనస్సు ఊహాలోకాల్లో తేలిపోతూ ఉంటుంది. దుర్భరమైన బ్రతుకులో దినం ఓ యుగమనిపిస్తే, ఈ ఆనందానుభూతిలో ఆరు నెలల జీవితం అరదినం'లాగ గడచి పోయింది.

ఆనాడు సాయంకాలం. అయిదు గంటలై ఉంటుందేమో! ఆఫీసు పనిమీద చిత్తూరువెళ్లి తిరిగి రావడానికి బస్సుస్టాండుకు వచ్చాను. పనులన్నీ సవ్యంగా జరిగిపోయినా, మనస్సు మాత్రం పరితపిస్తూనే ఉంది. ఆ తపనలో కలిసి ఆలోచన!— కొంపలు కూల్చేది, నిలబెట్టేది కోమలాంగుల చిరునవ్వులే! ఆశావాదుల పాలిట వరప్రసాదం చిరునవ్వే!— మరి ఆ చిరునవ్వు ఆ రోజు నాకు దూరమయ్యేసరికి ఏదో ధారపోసుకొన్నంత తపన.—' 'బస్సుస్టాండు'లో అడుగుపెట్టాను. ఎటు చూచినా యేదో కంపు!... అంతా కలగాపులగంగా కలిసి, అదొక ప్రత్యేక ప్రపంచంలా, నేటి రాజకీయ వాతావరణానికి దర్పణంలా ప్రతిబింబిస్తూ ఉంది. సాధారణంగా బ్రతిమలాడించుకొనే 'కండక్టరు' మహాశయుడు...కొన్ని కొన్ని సమయాల్లో పలుకును పెడచెవిని పెట్టగల కాకిగుడ్డల ధీరుడు...సాదరంగా ఆహ్వానించాడు ఒక్కటంటే ఒకటే సీటు మిగిలివుందని. బస్సు ఎక్కాను. నాకంటే ముందువచ్చినవాళ్లు ఆక్రమించుకొన్నారు సీట్లన్నిటినీ; లేదంటే—ఒక్క వరుసలో యిద్దరు స్త్రీలు కూర్చునివున్నారు. ఆ ఖాళీగావున్న ఒక్క సీటు నాకు యివ్వడం సమంజసముకాదు. ప్రక్కన కూర్చున్నవాళ్లు ఆడవాళ్లు కదా మరి! పరిష్కార మార్గానికై అన్వేషిస్తూ ఆలోచిస్తున్నాడు కండక్టరు. అతని ప్రక్కన నేను. కూర్చున్న సహృదయు లెవ్వరో బోలెడు ఉచిత సలహాలిస్తున్నారు. ఈ ఆలజడిలోనేమో తిరిగి చూచింది ఆమె!—నా కన్నులు నేనే నమ్మలేకపోయాను. ఇంత సేపు దేనికోసం పరితపించానో అవే చిరునవ్వులు! అరవిరిసిన మల్లెలై నాకు అభిషేకం చేస్తున్న పువ్వులు! యధాలాపంగా నాతల వాలిపోయింది.

'అరె! మీరా? ఎప్పుడు వచ్చారేమిటి? రండి! రండి!!'—అని సాదరంగా ఆహ్వానించింది ఆమె.

'మీ వాళ్లండీ వాళ్లు?' కండక్టరు ప్రశ్న.

'అవునండీ!' అన్నాను అనకపోతే బావుండదని.

'అయితే అదే సీట్లో కూర్చోండి'—అతని నెత్తి బరువు నేలపడినట్లుంది.

'రైట్' అని గొంతుచించుకున్నాడు. ఆమె ప్రక్కన కూర్చోవలెనంటే యేదోగా అనిపించి నసుగుతూ నిలబడ్డాను ప్రక్కన.

'బాగుందండీ? అసలు సిగ్గుపడవలసింది మేము. మా పని మీరు చేస్తున్నారు కాబట్టి, మీ పని మేము చేయవలసివస్తుంది. రండి! రండి!! యిలా కూర్చోండి!' అమె ఒత్తిడిచేస్తూ ఉంది. ఒదిగి కూర్చున్నాను. నారెక్క పట్టిలాగి సరిగ్గా కూర్చోపెట్టింది. బస్సు కదిలింది. నా హృదయం అక్కడ వుందో లేదో ఒక్కసారి తడిమిచూచుకోవలసి వచ్చింది. ఉంది. లేదంటే కాస్తవేగంగా కొట్టుకొంటూ వుంది. బస్సు అంతకంటె వేగంగా పరుగులిడుతూ వుంది.

పేరు విజయలక్ష్మి. నేను ఊహించిన తీరుగానే ఆమెకూడ ఓ గుమాస్తా. చిత్తూరులో ఆ రోజు బంధువుల యింట్లో యేదో కార్యం జరుగుతూ ఉంటే చూచిపోవడానికి వచ్చిందట. ఈ పరిచయంతో ప్రారంభమైన సంభాషణ బస్సు గమ్యస్థానం చేరే సరికి ఎక్కడికోవెళ్లి నిలిచింది. నిజంగా ఆ నాటి బస్సు ప్రయాణం జీవితంలో ఓ మరపురాని సంఘటన. ప్రభుత్వము వారి ధర్మమా! అని ఎక్కడ చూచిన 'రిపేరు' పేరులో గుంతలుగుంతలుగావుంది బాట. బస్సు ఆ గుంతల్లోపడి గల్లంతు చేస్తూంటే, మాకు తెలియకనే మా శరీరాలు ఒకదానితో వొకటి 'ఢీ' కొంటూంటే, ఇది గమనించనట్లు యిద్దరమూ మాటల్లో పడినట్లు నటిస్తూంటే, ఎప్పుడో నలభై మైళ్ల ప్రయాణం జరిగిపోయింది. నలభై యేళ్లు కలిసి బ్రతికినంత ఆనందాన్ని అందిస్తూ!

ఆ రోజు 'బస్సు'లో 'సీటు' యిచ్చిన 'కండక్టరు' మహాశయునికి, బాటంత గుంతలు గుంతలు చేసిపెట్టిన ప్రభుత్వానికి కృతజ్ఞత తెలుపడం నా కనీస కర్తవ్యం. లేకపోతే నా విజయలక్ష్మి!...నా ఆనందాల ప్రోవు!! నాకు దొరికేది కాదేమో? ఆ నాటి నుండి నాలుగేండ్లు నాలుగు దినాల్లాగ గడచిపోయాయి. ఆ నాలుగేండ్లలో ఎన్ని సినిమాలు... ఎన్ని చిత్తూరు ప్రయాణాలు...ఎంత చిత్తుగా తిరగడము...ఓహ్! తలచుకొంటే గుండె మధురానుభూతితో నిండి మాటలు పెగిలిరావు. ఇంతకూ అనుకున్నది అనుకొన్నట్లుగా జరిగితే యింత ఆలోచన అనవసరము. అనుకోని విధంగా జరిగినపుడే ఈ నెమరు వేయుడాలు...నీళ్లు మింగడాలూ!...

నాలుగేళ్ల తరువాత ఓ ఉదయం. అవసరమైన పని యేదో తగిలింది. అయిందనిపించేటప్పటికి దాదాపు పదికావస్తూ ఉంది. ఇంకనూ ఆలస్యమైతే నా ఆరాధ్య దైవదర్శనం లభించదేమో అని తొందర తొందరగ పోతున్నా! పెద్ద మఠం దాటిపోయింది. రామాలయం...పోలీస్‌స్టేషన్...... దాటిపోతున్నాయి. ఈ రోజు శ్రీరామచంద్రుడికి నామీద చాల కోపంవచ్చి ఉంటుంది. అసలు రోజూ పెట్టే నమస్కారమే చిత్తాన్ని ఎక్కడో పెట్టి మరీ ఈ రోజు అంతంతమాత్రంగా తయారయింది. పరుగు నడకగా దూసుకుపోతున్నాను. ఏదో పుట్టిమునిగినట్టు, ఊరి పొలిమేరలు దాదాపు సమీపిస్తున్నాయి. ఇంకో పదిబారల దూరంలో మా ఆఫీసు ఉంది. ఆమె కనుపించలేదు. నడుములు విరిగినంత పనిగా, 'బహుశా ఈవేళ తొందరగ ఆఫీసుకువెళ్లి ఉంటుందేమో?' అని నా మనసును సమాధానపరచుకొంటూ కుర్చీలో కూలపడ్డాను.

'అయ్యగారేమో యీ వేళ...'— హెడ్‌క్లార్కు గారి పరామర్శ ప్రారంభమయింది. అసలే విసుగ్గా వున్నాను. ఎంతో సౌమ్యంగా అడిగినట్టున్నా పుండు మీద కారం చల్లినట్టు వినిపిస్తున్నాయి మాటలు. 'కాస్త పని వుండిందిలే సామీ!' అని నాలో నేను సణుక్కొంటూ, బల్లమీద కాగితాలు సర్దుకొంటున్నాను. అంతలో ఆఫీసు జవాను తపాలా అందరికి బట్వాడాచేస్తూ నాకు ఒక కవరు అందించాడు. విప్పాను. అది శుభలేఖ. అందంగా అచ్చునేయబడిన ఆ లేఖ సారాంశం నన్ను పెళ్లికి ఆహ్వానించడం... ఎవరో కాదు నేను 'నా' అనుకొంటూ ఉండిన విజయలక్ష్మి!

గుండె ఆగిపోయినట్లయింది. కానీ తలమాత్రం తిరుగుతూ ఉంది. రంగుల రాట్నంలో కూర్చుంటే ప్రపంచమంతా తిరుగుతున్నట్లు కనిపిస్తుంది. నాకేమో ఆఫీసంతా తిరుగుతూ ఉంది. ఎంత ప్రయత్నించినా తేరకు నిండుకొంటున్నాయి కండ్లు. ఆస్థితిలో ఎట్లో నాలుగంటే నాలుగు వాక్యాలలో ముగించాను సెలవు చీటి. 'హెడ్‌క్లార్కు టేబిలు'మీద పడవేసి మారు మాట్లాడకుండా బయటకు నడిచాను. పాపం! ఆ ముసలాడు నన్ను, నా పరిస్థితిని అర్థంచేసుకోలేక అవస్థపడుతూంటే ఎటు పోవడానికి తోచలేదు. 'ఛీ! ఈ ఆడవాళ్లంతా యింతే! నవ్వుతారు. నవ్విస్తారు. ఆపైన కవ్విస్తారు. కమ్మగా అంతకంటే నమ్మకంగా పలుకుతారు చిలుక పలుకులు. తీరా దగ్గర చేరితే దవడపళ్లురాలగొడతారు!—లేకపోతే యేమిటిది? రెక్కపట్టిలాగి ప్రక్కన కూర్చోబెట్టుకొనింది తానే! పరవశుణ్ణి చేసింది తానే! తానులేకుండా బ్రదుకలేనన్నస్థితికి తెచ్చింది తానే! మరి ఎందుకింత నిర్దాక్షిణ్యంగా, మాటమాత్రం నాతో అనకుండా ఈపని చేయగలిగింది. పైగా సాయంకాలము అయిదు గంటలకు కపిలతీర్థంవద్ద కలుసుకోవాలట!...సిగ్గులేకపోతేసరి!—ఆఫీసుబయటపడి, ఆమీదట తడబడి, మార్గం తెలియనికాళ్లు యిష్టమొచ్చినట్టు తిరుగుతున్నాయి. మనస్సు మరుగుతూ ఉంది ఆలోచనలలో!

మంచి వయసులో మార్గం తప్పిన మగువ కోరికలవలె అంతవరకు నన్ను తపింపచేసిన సూర్య కిరణాలు అయిదుపదులుదాటిన అమ్మ చల్లదనాన్ని ఆహ్వానిస్తున్నవేళ. ఉదయం ఎప్పుడో త్రాగిన కాసిని

కాఫీ నీళ్ళు...ఉదయంనుండీ దారీతెన్నూ లేకుండా చెడ తిరిగిన వాళ్ళు...ఒళ్ళువశంతప్పి పోయేస్థితి—ఆ చోటు చల్లగావుంది. మలయ పవనాలు మెల్లగా మధురాతి మధురంగా వీస్తున్నాయి. పోయినప్రాణం లేచివచ్చి నట్లనిపించి కూర్చున్నాను. బైర్లు కమ్ముతూండిన కళ్ళుకుకూడ కాస్త తెరపి చిక్కినట్లనిపిస్తూఉంది. పరిసరాలు ప్రస్ఫుటంగా కాకపోయినా కనుపిస్తున్నాయి. నిదానించిచూశాను. అది కపిలతీర్థం! నేను కూర్చు న్నది ఓ మండపములో. నాకు నాకే ఆశ్చర్యం వేసింది. ఇకమీద విజయలక్ష్మి మొగమే చూడకూడ దనుకొన్నాను. కానీ నాకు తెలియకనే నాకాళ్ళు నన్నక్కడికి చేరవేశాయి. అందుకేనేమో ఆడవాళ్ల కంత అహం!

మండపములో ఓ స్తంభానికి చేరగిలబడి వున్నాను. తిరుమలకొండనుండి వస్తూపోతూవున్న బస్సులు...కార్లు...ఒకటేరొద చేస్తున్నాయి. అలవి కానన్ని అన్యాయాలను అక్రమాలను చూచిచూచి విసిగి పోయాడేమో సూర్యుడు—ఆతని మొగంకూడ పాలి పోయివుంది నాలాగానే! 'ఇక చూడలేను బాబూ!' అంటూ కనులు మూశాడు పడమటికొండలమాటున. ఇక ఆలోచించలేనంటూ మనస్సు అలసిపోతే కన్నులు మూతలుపడ్డాయి నాకు తెలియకుండానే!—

అలా ఎంతసేపు గడిచిందో తెలియదు. ఏదో చల్లనిస్పర్శకు అదరిపడింది ఒళ్ళు. మెల్లగా కళ్ళు తెరచాను. ఎదురుగా...అవే చిరునవ్వులు!—అంత నీర సములోకూడ ఒళ్ళు రగిలింది. లాగి ఓ చెంపదెబ్బ కొడదామన్నంతకోపంవచ్చింది. కానీ అదేమిచిత్రమో ఆ చిరునవ్వుల తాకిడికి మనస్సు చిత్తయిపోతే, శరీరము చేతనారహితమైనచిత్తరువులా అయిపోయింది. అది నా బలహీనతనా, వాంఛనా, ప్రేమా యెఱుగలేని స్థితిలో తల వాలిపోయింది.

'కిలకిల' నవ్వింది ఆమె!

కోటి వీణియలు మీటినట్లు, కోయిలలు కూసి నట్లు ఎంతో మధురాతిమధురమైన అనుభూతినిచ్చే ఆ నవ్వు! నరాలను జివ్వుమనిలాగే ఆ నవ్వు!! సౌగంధ్య సౌరభాలలో నన్ను ముంచియెత్తే ఆ నవ్వు!!!—మరొక్కప్పుడైతే నా బాహువలయంలో ఆమెను యిరి కించుకొని ముక్కోటిముద్దులతో మురిపించి, ఉక్కిరి బిక్కిరిచేసివుండేవాణ్ణే. కానీ యిప్పుడేమో కోతి యికి లించినట్లు, కొవ్వెక్కినగుర్రం సకిలించినట్టు కృత కంగా వినిపిస్తూ వుంది. నాకేమీ పట్టింపులేనట్లుగా కూర్చున్నాను మూతి ముడుచుకొని.

రెక్కపట్టి పైకి లేపడానికి యత్నించింది. ఇంకనూ అదే చొరవ. అదే సాహసము. నాకేదో ఎబ్బెట్టుగా తోచి విదలించుకొన్నాను, కనీసం ఆమెను చూడడానికి కూడ మనస్కరించకుండా తల వాల్చుకొని. సున్నితంగా, మొనదేలిన మునివ్రేళ్ళు నా గడ్డాన్ని పైకి లేపాయి. అబ్బ! మళ్లీ అవే చిరునవ్వులు... హృదయాన్ని గిలిగింతలుపెట్టే చిరునవ్వులు! చూడ లేకపోతున్నాను. వాలిపోలేని తల, ఆమె మునివ్రేళ్ళ మీద తలపులలో తేలియాడుతూంది. 'నా మాట వినవూ?...రావూ?...' అని దీనంగా బ్రతిమలాడు తున్నట్లున్నాయి చూపులు. 'ఇదో యిటు రా!' అని సూదంటురాయిలా ఆకర్షిస్తున్నాయి చిరునవ్వులు. ఆమె ముందు. నేను వెనుక. అమ్మ వెంట బిడ్డలా! ఆవువెంటి దూడలా!!—చీర కుచ్చెళ్ళు సవరించి కోనేటిలో దిగింది. మొదటి మెట్టు మీద నిలబడింది. మడమలను తడుపుతున్నాయి నీళ్ళు. కనుచీకటి ఆవరిస్తున్నవేళలో నల్లటి నీళ్ళలోని తెల్లటి పాదాలతో చెప్పలేనంత సంతోషంలో ఆడుకొంటున్నాయి చేప పిల్లలు ఆమె చిరునవ్వుల వలె. ఆ పై మెట్టుమీద నేను నిలబడి వున్నాను. కాళ్ళు చేతులు మొగము కడుక్కొంది. ఒక్కసారి తిరిగి నా వైపు చూచింది. గత నాలుగేళ్లుగా చదువుతూనే వున్నాను ఆ చూపు లను. 'ఇంకనూ అలా నిలబడ్డావేం? నీవూ కానీ!'— అన్నట్లు ఆజ్ఞాపిస్తున్నాయి. నేనూ అదేపని చేయక తప్పలేదు. అయితే ఆమె నవ్వుతూ మొగం కడు క్కొంది. నేను అంతసేపు యేడ్చి మొగం కడు క్కొన్నాను.

కొండ క్రింద కోనేరు. కోనేటి గట్టుమీద

కొండ చరియపై గుడిలో కపిలేశ్వరుడు. బిల్వ దళార్చనచేస్తూ విప్రోత్తముడు! ధ్యానమగ్నులైనట్లు నిలబడివున్న ఓ గుంపు. ఆ గుంపులో కలిసి మేము— ఆ దేవుని యేమని విన్నవించుకొందో విజయలక్ష్మి, నాకు మాత్రం యేమీ తోచలేదు. ఎండి బీటలువారిన చవిటి నేలలో విత్తనాలు మొలుస్తాయా!

బయట పడ్డాను. బాధలోనుండి కాదు గుడిలో నుండి. ఆమె నడుస్తూ ఉంది. ఆమె వెంట నేనూ నడుస్తూనే వున్నాను. అలయాని కల్లంత దవ్వులో, ఆలనా పాలనా లేకుండా పెరిగిన పొడి చెట్ల మధ్యలో, నలుగురి కంట్లో పడనిచోట ఆమె కూర్చొనింది. ఎదురుగా నేనూ కూర్చున్నాను, కాదు – ఆమే కూర్చో బెట్టింది. అంతవరకు ఎట్లో ఆగి, ఎదలోనేరొద చేస్తూ ఉండిన ఆ వేదనాస్రవంతి కట్టలు త్రెంచు కొని పొంగి పొర్లితే ముందుకు సాగనీయకుండా అడ్డు పడింది ఆమె వక్షస్థలి.

కనుచీకటి ఆవరించింది. దానిని పారద్రోల డానికి వ్యర్థప్రయత్నం చేస్తున్నాయి విద్యుద్దీపాలు. అంతవరకు 'కిచకిచ'మని అరుస్తూ, ఎగిరెగిరి గంతు లిడుతూ, ఒకదానితోనొకటి పోటీపడుతూ స్వేచ్ఛగా తిరుగుతున్న కోతులుకూడ ఆశ్రయంకోసం వెదు క్కొంటున్నాయి. అల్లంతదవ్వులో కపిలేశ్వరాలయ ప్రాంగణములో విప్రోత్తముల వేదపాఠం వీనులవిందుగ వినిపిస్తూఉంది. ఎదమీద చెవిపెట్టి ఎంతప్రయ త్నించినా విజయలక్ష్మి హృదిలో యేముందో వినిపించ లేదు. అలా ఎంతసేపు గడిచిందో తెలియదు. ఆమె తొడమీద నా తల వాలిపోయివుంది. కన్నీళ్లు అవిచ్ఛి న్నంగా కారుతూనేఉన్నాయి. ఆమె వ్రేళ్లు ఆడు కొంటున్నాయి నా వెంట్రుకలలలో!

'ఏడుస్తున్నావా?'—లాలనగా అడిగిం దామె.

తెలిసి అడుగుతూఉంటే బదులు అనవసరమని పించింది.

'పిచ్చీ! ఈ నా మాటలు జాగ్రత్తగా విను. అంతకంటే జాగ్రత్తగా ఆలోచించు. అర్థం చేసుకో గలిగావా అంతకంటే ఆనందంలేదు. అర్థంకాకపోతే నన్ను క్షమించు.'

ఆమెవైపు చూస్తున్నాను ఆశ్చర్యంగా.

'అవును పిచ్చీ! నీకు ఆశ్చర్యంగా కనుపించ వచ్చు. 'ఏమిటీపిల్ల యింత బరితెగించి మాట్లాడు తూందే'అని అనిపించవచ్చు. కానీ యివి నేర్చుకొన్న మాటలుకావు. చదువుకొన్న మాటలు అంతకంటే కావు.'

తొందరగాకానీ నీ సోదె అన్నట్లు చూశాను ఆమెవైపు. కారణంకోసం తహతహలాడే మనసు సహ నాన్ని కోల్పోతూఉంది.

'చెబుతున్నా విను. ప్రేమ వేరు. కర్తవ్యం వేరు. ఒకదానికొకటి ఆమడలదూరాన నిలబడి వుంటాయి. ప్రేమలో కర్తవ్యం యిమిడినా, కర్త వ్యంలో ప్రేమ కుదిరినా సంతోషమే! కానీ పరి స్థితుల ప్రభావంతో రెండు రెండుగా ఈనె పుల్లలా చీల్చబడినపుడు దీనికోసం యేడవడం పిచ్చిరా పిచ్చీ! నిన్ను నేను ప్రేమించాను. నీవూ ప్రేమించావు. దీనిలో కర్తవ్యం ముడివడివుంటే బాగుండేది. కానీ మనం మానవులం. విధి చేతుల్లో బానిసలం. ఏటికి యెదురీదడ మెందుకు? ఎదురుదెబ్బలు తినడమెందుకు? ఈ మధురాతిమధురమైన అనుభూతిని నెమరువేసు కొంటూ మన కర్తవ్యాన్ని మనం నెరవేరుద్దాం. లే!' అంటూ తానులేచి, నన్నుకూడలేపి, అక్కడే ఆ చీకటి లోనే వదలివెళ్ళిపోయింది. ఆ రోజునుండి ఆలో చిస్తున్నాను అర్థం చేసుకోవడానికి. చిక్కినట్లే దక్కి నట్లే శ్రీరాముడిపాలిట బంగారులేడిలా నన్ను ఎక్క డికో మరెక్కడికో తీసుకొనివెళుతూనే వున్నాయి ఆ మాటలు.

ఆ తరువాత ఎవరూ చూడనిచోట యేకాం తంగా కూర్చొని యేడ్చాను. ఓపిక వున్నంతవరకు రోజూ ఏడ్చాను. ఓపిక సన్నగిల్లిందో– లేదు, కన్నీళ్లు యింకిపోయాయో తెలియదు కానీ, ఆపై కూర్చున్న చోటంతా ఆలోచించడానికి ఆరంభించాను. ఇటు యింట్లో అటు ఆఫీసులో నా పరధ్యానానికి తగిన

ప్రాయశ్చిత్తం జరిగేసరికి కాస్త తెలివిగా వ్యవహ రించడానికి పూనుకొన్నాను ప్రయత్నపూర్వకంగా. గత అనుభవాలు అప్పుడప్పుడు కనుల ముందు మెదలుతూ, 'కలలేమో ?' అనిపిస్తూ ఉన్నాయి. రోజులు దొర్లు తున్నాయి భారంగా.

ఆ రోజు. ఈనాటికి సరిగ్గా యేడాది క్రిందటి రోజు. ఈ యింట్లో అడుగుపెట్టిన మొదటి రోజు. జయలక్ష్మి నా యెదుట పడ్డరోజు!—నిజంగా నన్ను నేను మరచిపోయాను. గత స్మృతులన్నీ మనసులో మెదిలి నన్ను అచేతనుణ్ణి చేశాయి కాసేపు. దీనికి కారణం—జయలక్ష్మి దాదాపు నా విజయలక్ష్మి లాగే వుంది !

అవే కండ్లు ! అవే చిరునవ్వులు !... నవ్వితే అరుణరాగరంజితాలను జవురుకొనే అవే బుగ్గల మీది సొట్టలు. 'నా అదృష్టదేవత, ఆరాధ్య దైవము మళ్లీ ఈ రూపంలో అవతరించిందా ?' అని విస్తు పోయాను. అందుకే ఆరు నెలలు తిరిగాను ఆమె యింటి చుట్టు. ఆరు నెలల్లో అరవైసార్లు చూశాను ఆమెను. చూచినపుడంతా ఏదో తెలియని ఆనందం! ...పలుకరించినపుడంతా మోయలేనంత అనుభూతి!... ముగ్ధుణ్ణిచేస్తే బయట పడేవాణ్ణి. మనసు కాస్త తేలికపడితే, ఆనందం కరగిపోయేవరకు, అనుభూతి యింకిపోయేవరకు తిరిగేవాడిని లహరిగా. మళ్ళీ వెళ్లే వాడిని. మళ్ళీ అంతే ! అదొక పిచ్చి. అదొక వ్యామోహము !

అయితే ఆనందము, అనుభూతితోపాటు కలిగిన అనుభవాలు కూడ అద్భుతమైనవే !

'ఏమండీ! ఏదో 'బోర్' కొట్టేస్తుంది. పొద్దు పోవడమేలేదు.'

చికాకుతో చిరునవ్వును మేళవించి, చిలిపిగా పలికేది జయలక్ష్మి. 'అయితే నన్నేం చేయమంటారు?' అన్నట్లు చూసేవాడిని ఆమె వైపు ఆత్రంగా.

'ఏవైనా కొన్ని నవలలైనా తెచ్చిపడవేస్తే...'

నోటిమాట నోట్లో వుండగానే బయటపడే వాణ్ణి. ఆ పెద్ద గ్రంథాలయములో నా 'చిన్న ఉద్యోగి' మిత్రుని కాళ్లా వేళ్లా పడి బతిమలాడే వాడిని. ఓ సంచెడు పుస్తకాలతో ఆమె సమక్షమున వాలేవాడిని రోజు తిరుగకముందే !

పందెములో గెల్చినంత సంబరముతో 'థేంక్స్' అనేది ఆమె ఆ పుస్తకాలను అందుకొంటూ.

అదో! మళ్లీ అదే చిరునవ్వులు!...చంద్రో దయంలో వికసించిన కలువపువ్వులు!...అబ్బ ఎంత సంతృప్తి!...మరెంత ఆనందము!!...

'చూడండీ! అందరూ స్నేహితులమంటారు. చల్లగా కబుర్లు చెబుతారు. మీకోసం ఏమైనా చేస్తామని ప్రగల్భాలు పలుకుతారు. తీరా సమయం వస్తే అందరి బుద్ధుల్నీ ఒకే త్రాసులో తూచ వచ్చండీ!' వాపోతుంది ఆమె.

'ఇంతకూ యేం జరిగిందండీ?' కొంప మునిగి నంత ఆత్రంతో కారణంకోసం అడుగుతాను.

'లేకపోతే చూడండి. రెండురోజులుం దనగానే చెప్పాను. 'దసరా బుల్లోడు' ఫస్ట్ షోనే చూడాలనీ, నో నాలుగు టిక్కట్లు కొనితెచ్చిపెట్టమని; 'అదెంత పని?'అంటూ వెళ్లాడండీ! ఇంతవరకు మనిషి పత్తా లేదు.'

'పిక్చరే'మో ఈ వేళే ప్రారంభమవుతూంది. ఛ ఛ ! ఏం మనుషులో?...'

'వాడిమొగం వాడు లేకపోతే నేను లేనా?'అన్న భావన మనస్సులోపలే గూటానికి కట్టబడ్డ గొడ్డు లాగ తిరుగుతూంటే, పైకి లేచేవాడిని హుషారుగ. ఏదో పొడిచి గెలుద్దామన్న సంబరంగ !

'ఆఁ! అన్నట్లు మరచిపోయాను. మరో యిద్దరు మా '(ఫ్రెండ్స్)'కూడ వస్తారట. మొత్తం ఆరు టిక్కట్లండీ! అన్నీ రిజర్వుడే!...మరచి పొయ్యేరు' అంటూ హెచ్చరించేది నేను జయలు దేరుతూఉంటే !

ఇక ఆపై నావి కుక్కతిప్పలు !

ఇలా ఎన్ని వెట్టిచాకిరీలు ?...తలచుకొంటే మనసు సిగ్గుతో కుంచించుకపోతుంది. 'ఎందుకు నేనింత పతనమైపోయాను? ఏమయింది నా వ్యక్తిత్వం?'అని మనసు పరిపరివిధాల ఆలోచిస్తూ ఉంది. ఎంత ఆలోచించినా పిడుక్కూ బియ్యానికి ఒకటే మంత్రమన్నట్లు అంతటికీ ఒకటే సమాధానం!—నా విజయలక్ష్మి యిలా కోరివుంటే చేయలేనా? అని. అయితే విజయలక్ష్మి ఎన్నడైనా యిలా ప్రవర్తించిందా? నన్ను వదలి ఒక్కటంటే ఒక్క సినిమా చూడగలిగిందా?...పోనీ. ఒకటికి ఆరు 'రిజర్వుడు' టిక్కట్లు తెచ్చియిస్తే, మాటవరుసకైనా 'మీరూ రండి!' అని పిలువకుండావుండేదా?—అసలు నక్కకు నాగలోకానికి సామ్యం కుదర్చడానికి యత్నిస్తున్నట్లున్న ఆలోచనలు నాకే ఎబ్బెట్టుగా కనిపిస్తున్నాయి. తెల్లనివన్నీ పాలని భ్రమించినందుకు తగిన శాస్తి జరిగింది.

అసలు జయలక్ష్మినుండి నేనేలాంటి ప్రతిఫలాన్ని అపేక్షించలేదు. ఆమె కన్నుల్లో విజయలక్ష్మి... ఆమె నవ్వుల్లో విజయలక్ష్మి కనుపిస్తూంటే కేవలం నా తృప్తికోసం గూడుచుట్టు గువ్వలా తిరిగినమాట వాస్తవమే! అయితే మాత్రం అంత సంకుచిత తత్వమా?...అంత కార్యసాధకత్వమా?...

'ఏం గురూ? పెద్దగా ఆలోచిస్తున్నట్లుంది.'—పెద్ద గ్రంథాలయములో చిన్న ఉద్యోగి మిత్రుడు అడుగుతున్నాడు. చెప్పకొంటే తీరుతుందట బాధ. ప్రయత్నించాను.

సూదిలాంటి మనిషి. ఇంతయి, యింతై, యింతెంతో అయినంత నవ్వు నవ్వాడు. 'తగిలితే తెలిసిందా!' అన్నంత కసి వున్నట్లుంది ఆ నవ్వులో. 'క్షణ క్షణముల్ జవరాండ్ర చిత్తముల్' అన్న భావన మిళితమైనట్లుంది ఆ నవ్వులో.

'చూడు బాబూ! శాస్త్రాలు పలికి పనికి బల్లి కుడితిలో పడ్డట్టున్నాయి నీ మాటలు. లేకపోతే పది పన్నెండు రూపాయలు సెలవు. ఓ రెండు గంటల జీవితకాలం వృధా!—దీనితో జరిగిన నష్టం వెరశి—ఆరు సినిమా టిక్కట్లు!—అంతేనా? - దీనికే యింత బాధ పడిపోతున్నావే? మరి ఆడదాని చిరునవ్వులంటే సామాన్యమా? సామ్రాజ్యాలు అస్తమించింది వాటితోనే! కోటలు మొదలు కొంపలవరకు నిలువునా కూలింది వాటితోనే!

ఎందరో అందాల బరిణెలు, పాపం! ఎవరో అజ్ఞాత వ్యక్తులను చిరునవ్వులతోనే ఖైదుచేసి, వాళ్ళను బూదిచేసి, వన్నెల విసనకర్రల్లా విహరిస్తూ వున్నారంటే ఆ చిరునవ్వుల ప్రభావమే!—ఇంతెందుకు గురూ!—గాంధీ రోడ్డులో 'పేవ్‌మెంటు' మీద ఓ పాత గోనెపట్టి మరుగులో ఓ రెండు జాకెట్లు నాలుగు డ్రాయర్లు కుట్టుకొని బ్రతికే దర్జీవాడు, కాళ్ళుఆడితేగానీ కడుపు పూడని దర్జాగాడు...రోజంతా కష్టపడ్డ సంపాదనకు మరో రెండు రూపాయలు చేబదులు కలిపి, 'టెటికాట్' గుడ్డ కొంటాడు. ఒర్పు నేర్పునంతా వినియోగించి 'జాకెట్టు' కుడతాడు. ఆపై ఎప్పుడో ఆరున్నొక్క అడుగుల దూరంలో భాసించిన చిరునవ్వులను వెదుక్కొంటూ వెళతాడు ఎండమావులను వెదుక్కొని వెళ్లినట్టు.

'ఎందుకండీ? నేనేదో మాటవరుసకన్నాను. మీకెందుకీ అనవసరమైన ఖర్చు. ప్రయాస !' చిరునవ్వులు చిరుకోపాన్ని సంతరించుకొని కడప కవతల నిలబెట్టుతుంది దర్జీవాడిని. పాపం! అప్పుడు చూడాలి వాడి మథన. పది రూపాయల తేడాతో 'టెండరు' కోల్పోయిన కాంట్రాక్టరు వాడి కంటే ఎంతో నయం.

'అబ్బే! ఓనికోసం నయాపైసా వెచ్చించలేదంటే నమ్మండి. ఎవరో నాలుగు గౌన్లకోసం కాస్త యెక్కువగానే కొన్నారు. నేను చేసిందంతా ఆ కాస్త యెక్కువను, మరి కాస్త యెక్కువ జాగ్రత్తతో కత్తిరించడమే !'

చాల చాకచక్యంగా కత్తిరిస్తే, అది పచ్చిఅవడం మైనా కానట్లే కనుపిస్తుంది. అయితే 'థేంక్స్' అంటుంది ఆమె. ఆ జాకెట్టును అందుకొంటూ ఒక్కఅడుగు ముందుకువేస్తుంది. రెండడుగులు వెనక్కువేస్తాడు దర్జీవాడు. అప్పుడు వాళ్లిద్దరు ఎక్కడవుంటారో తెలుసా?—ఇంటిబయట ఒక్క అడుగుదూరములో ఆమె. మూడడుగుల దూరంలో వాడు!—'అయ్యో! అలా నిలబడిపోయావే?' అని వాపోతుంది క్రీగంట అతనిని చూస్తూ. ఇప్పుడు చూడాలి దర్జీవాడి దర్జా! — ముసిముసినవ్వులలో మూడువంకరలుగతిరిగి, చేతులు నలుపుకొంటూ తిరుగు ముఖం పడతాడు, 'గుర్‌గర్'మని అరిచే పెళ్లాం, పిల్లల ప్రేవులమీద తడిపి తడిగుడ్డవేయడానికి!'— అని, ఆపి, 'ఎలా వుందంటారు లోకం?'అని అడుగు తాడు. ప్రయత్నపూర్వకంగాకాకుండా ఏదో పరాశక్తి ఆవరిస్తే పలికిన పలుకుల్లా ఉంటాయి అతని మాటలు. వింతగా అతనిని చూస్తూ వినడమే నా వంతు!—

ఆ పైన చిరునవ్వుల మాయలో పడకూడదను కొన్నాను. ఇష్టమొచ్చినట్లు పరుగిడుతున్న మనస్సుకు ముక్కుదారం కుట్టాను. స్వార్థులైన వారిచుట్టు తిరుగడమంత నామూషీ మరొక్కటి లేదన్న పాఠం నేర్చుకొన్నాను. తత్ఫలితం ఆ యింట్లో అడుగు బెట్టడం మానుకొన్నాను ప్రయత్నపూర్వకంగా!

* * *

చెప్పినపని కాసంత పొల్లుపోకుండా తన పనేమో తానేమోగా ముందుకుపోయే సేవకుడితో కాలపురుషుడు పోటీపడితే, ఎవరు జయిస్తారో, ఎంతకాలం ఈ పోటీ నెగ్గిస్తామో, చూద్దామని ఓ యజమాని జాగ్రత్తపడి 'క్యాలెండర్లో' దినము ఓ కాగితాన్ని చింపుతూవస్తే ఆరునెలలు దాటినట్లే తెలియలేదు. వేసినచోటప్రన్న గొంగళిలానే వున్నాడు సేవకుడు. 'కానీ చూద్దాం నీ కథ!'అని కాలపురుషుడు వాడిపై కాలుదువ్వుతూనేవున్నాడు. యజమాని 'క్యాలెండరు' మార్చాడు, దాంతోపాటు యింట్లో మరో యినప్పెట్టె చేర్చాడు!

ఆ రోజు జనవరి **మొ**దలుతేది!

ఆ మొదటితేదికి మనకు అమావాస్యకు పీర్ల పండుగకు వున్నంత సంబంధం. అయినా దినము కన బడుతూ, కనబడినపుడంతా పలుకరిస్తూ, అవసరాన్ని ఆదుకోగలిగిన పరాయివాడు దగ్గరిచుట్టాన్నికూడ చాప చుట్టలా చుట్టివేయగలడు. అందుకే మనదికాని ఆ మొదటిరోజుమీద అంత వ్యామోహం! —ఆత్మీయులకు అభినందనలు...దైవదర్శనాలు...ఏదో తెలియని కల కలము...కలవరము! —

ఆ ముందటి నాలుగేళ్లు నేనూ వూరేగాను విజయలక్ష్మితో కలిసి. మొదటి తేది మూడురోజు లుందనగానే బజారుమీద పడేవాళ్లం. బజారు అంతా కొన్నంత సంబరం. తీరా కొనేది జత బట్టలు. ఆ మొదటి తేదీన యిద్దరు తొడుగుకొనేవాళ్లం. ఆపై తిరుమలకు వెళ్లడం...దైవదర్శనం...అదొక జాతర!—మధ్యాహ్నం 'డిన్నరు'పేరుతో ముక్కువరకు మెక్కడం...తినింది అరిగేవరకు యిష్టమొచ్చినట్లు సాయంకాలం వరకు తిరగడం...తరువాత సినిమా. ఆనాటి కార్యక్రమంలో కడపటి అంశం—**ఓహ్!** ఆ రోజులన్నీ ఎంత సందడిగా జరిగాయో, ఈ రోజు అంత మందకొడిగా వుంది. విజయలక్ష్మి లేనిలోటు కొట్టవచ్చినట్టు కనిపిస్తూ ఉంది.గతకాలపు తలపులన్నీ మనస్సును కలచివేస్తున్నాయి. తిరిగాను. తిరగనిచోటు లేదనుకుండా తిరిగాను. కాళ్లు అలసిపోయేవరకు తిరి గాను. ఆపై తీరిగ్గా కూర్చొని, ఓ ఏకాంత ప్రదేశ ములో కూర్చొని యేడ్చాను కంటతడి ఆరిపోయేవరకు. ఇంకను యేదో బాధ. ఎందుకో జయలక్ష్మినైనా చూద్దామనిపించింది. అందుకే ఆరు నెలల తరువాత ఆ యింట్లో అడుగుపెట్టాను.

జయలక్ష్మి చాల చిత్రమైన మనిషి! ఆమె అర్థంకాని వో సమస్య. నేర్పుగా వల విసరుతుంది. తగులుకొన్న పక్షిలాంటి మానవుణ్ణిచూచి 'పకపక' నవ్వుతుంది తన ప్రతిభకు తానే మురిసిపోతూ!—

సాధారణంగా నావలన కావలసినపని అంటూ లేకపోతే జయలక్ష్మితీరే వేరుగా ఉంటుంది. ఏదో పనిలో మునిగివున్నట్లు నటించడం...అథవా తప్పని సరిగా యెదుటపడవలసివస్తే వో చిరునవ్వు తరగను విసరడం...ఏమమ్మో! పాపం! ఆయనను బెల్లం కొట్టిన రాయిలా కూర్చోబెట్టావే?—అని ఎవ్వరైన ప్రశ్నిస్తే, 'ఏదో పత్రిక చూస్తున్నట్లుందే! చూడనీ!—పాపం. 'డిస్టర్బు' చేయడమెందుకు?' – అని చాకచక్యంగా సమర్థించడం...లేదా ఏదో పని కల్పించుకొని ప్రక్కయింటికి మకాం మార్చడం...ఇవి వేరైన తీరులోని ఆమె లీలలు!...అలాంటి జయలక్ష్మి ఈనాడు నా అలసటను గుర్తించింది. వద్దని వారి స్తున్నా వినిపించుకోకుండా 'కాఫీ' చేయడానికి వెళ్లింది. అదే ఆలోచిస్తున్నాను, ఇది ఆరు నెలలుగా కనబడని ఫలితమా? లేక షరా మామూలైన కార్యసాధకత్వమా? అని.

అంతలో ఆమె వచ్చింది. కాఫీ తెచ్చింది. 'ఏమిటండీ? ఆ పరధ్యానం!' అంటూ కమ్మగా పలికింది. కాఫీలో కమ్మదనము ముక్కుపుటాలను, మాటల్లో కమ్మదనము కర్ణేంద్రియాలను మృదు మధురంగా పరామర్శిస్తున్నా, అంతవరకు నన్ను పరామర్శిస్తున్న ఆలోచనలకుమాత్రం అంతరాయము కలుగలేదు.

కాఫీ అందుకొన్నాను. చాలవేడిగాఉంది. ఆమె చిరునవ్వులు చాల వాడిగావున్నాయి. కాస్త చల్లారనీ అని కాఫీ మేజామీద పెట్టాను. వో కుర్చీ లాక్కొని ఆమె కూర్చుంది నా ఎదురుగా!

'ఇప్పుడు చెప్పండి. మా శాంత అన్నట్లు 'స్ట్రైక్' చేశారేం?'

'దేనిని'—ఆంగ్లభాషలో 'స్ట్రైక్'అన్నపదానికి కొట్టడంఅనే అర్థంకూడవుందని స్ఫురించి అడిగాను.

'మీ పద్ధతిని.'

'ప్రత్యేకించి నాకు పద్ధతిఅంటూ యేమీ లేదు. ఆ పద్ధతిని నేను కొట్టనూలేదు.'

'అనవసరమైన వాదన అనర్థాలకు దారి తీస్తుందికానీ వస్తూవస్తూవుండి వున్నట్లుండి రాకుండా మానివేశారేం!'

'ఏముంది? వీలున్నప్పుడంతా వచ్చాను. వీలు లేకపోయేసరికి రాలేదు. దీనిని వో పద్ధతిక్రింద జమ కట్టవలసిన అవసరమేమీలేదే!'

'మీరు చెప్పిందే కారణమైతే ఫరవాలేదుకానీ, కారణంమాత్రం అది కాదనిపిస్తూఉంది నాకెందుకో! పోనీలేకానీ, రాత్రి వో నాటకం ప్రసారమయింది రేడియోలో విన్నారా?' మాట మార్చింది జయలక్ష్మి.

'లేదండీ!'

'అరెరె మాంచినాటకం! చక్కని అవకాశం జారిపోయిందండీ!...ప్చ్...మీరూ వినివుంటే!...' తేలి పోతూఉంది జయలక్ష్మి.

'మీలో మీరే అనుభవిస్తే యెలా? ఆ యితి వృత్తమేదో...'

'నిజంగా ప్రతిమనిషిని చక్కగా ఆలోచింప చేసే కథావస్తువు...ప్రతివ్యక్తినీ బాధావిముక్తుణ్ణి చేయగల సన్మార్గోపదేశము...పైగా పాత్రచిత్రణ... సమర్పణ చక్కగా కుదిరాయి.'

తినబోయే పదార్థాల రుచినిగూర్చి ఎక్కువగా వింటే తీరా తినబోయేటప్పటికి **మొగం మొత్తి** నట్లవుతుందని తెలియకకాదుకానీ, ఈ ఉపోద్ఘాతంతో మళ్లీ నాకోసం ఏదైనా పల్లం త్రవ్వుతుందేమో అన్న సందేహంతో చూపులు అదోరకంగా మారుతున్న మాట వాస్తవం. గ్రహించినట్లుంది ఆమె!

'అతడొక నిరుపేద కార్మికుడు. కుటుంబ నియంత్రణో**ద్యమాన్ని** కాలదన్ని కుచేల సంతానో త్పత్తి గావించిన ధార్మికుడు. చాలీచాలని సంపా దన...ఆ యిల్లాలి అగచాట్లు...ఆపిల్లల ఆకలి మంటలు...ఆశా నిరాశా వాదాలమధ్య ఆలుమగల కొట్లాటలు...ఆ సంసారం నల్లేరుపై నడక!... తగిలినకాలికే తగులుంది. అతని తల తగులుకొనింది

వో యంత్రంలో ఒకనాడు...ఇక చూడండి! చేతికందని బిడ్డలతో ఆ యిల్లాలి అగచాట్లు...'

'ఇలాంటివి చాల వింటున్నాము. అంతకన్నా ఎక్కువగా చూస్తున్నాము. ఇందులో...'

'చెబుతున్నా వినండి. అతడు పోయాడు. పుట్టిన ప్రతి వ్యక్తీ పోతూనేవున్నాడు. ఇది సహజం. కానీ అతనిలాగ దూరదృష్టి కలవారుమాత్రం సంఘంలో చాల అరుదుగా కనుపిస్తారు.'

'ఏమంటారు?' అన్నట్లు చూసింది నావైపు. అసలు విషయం తెలియకుండానే నేనేమీ చెప్పలేని స్థితిలో మూగనోము నవలంబించాను.

'మొదట అందరు అతనిని నిరుత్సాహపరచిన వాళ్ళే. గొర్రెతోక బెత్తెడని జ్ఞాపకం చేసినవాళ్ళే. దీనిని లక్ష్యపెట్టకుండా అతడు చేసిందిమాత్రం చాల మంచిపని!'

'ఏమిటండీ ఆ మంచిపని?' నాకు తెలియకనే విసుగు ధ్వనించింది నాప్రశ్నలో.

'తన తాహత్తుకుమించినపని అని తెలిసికూడ అతడొక పాతికవేలకు యిన్సూర్ చేశాడు!'

ఇందులో క్రొత్తదన మేమిటో నాకేమీ అర్థం కాలేదు. తెలుసుకోవాలన్న కోరికవైపుకూడ నా మనసు సుముఖంగాలేదు. ఆ కార్మికుడు తాను చనిపోతానని ముందుగానే కలగని 'యిన్సూర్' చేశాడా? లేక జలగల్లాగ తగులుకొనే ఈ యేజంట్లవాత పడ్డాడా?' ఆలోచిస్తున్నాను.

'భర్త చనిపోయినవార్త ఆమె చెవిని పడడము... ఆ పిల్లల కాకిశోకము... అబ్బ! తలచుకొంటే ఒళ్ళు జలదరిస్తుంది! కానీ ఆ 'యిన్సూర్'మాట చెవిని పడడము... ఆ డబ్బు చేతికందడం... ఎంత తేలికైపోతుందనుకున్నారు మనసు!' పరవశించి పోతుం దన్నట్లు తోచింది. ఆమె పొందిన అనుభూతిని అర్థం చేసుకోలేక తికమకలు పడడంతో నోట మాట రాలేదు.

'అప్పుడనిపించింది నాకు, ప్రతి ఒక్కరు యిన్సూర్ చేసి తీరాలని! మీ రేమంటారు?'అడుగుతూ ఉంది ఆమె.

'నేనంటాను మీతో యేకీభవించలేనని!'

'కారణం?'

'అన్నిటికీ కారణాలు దొరకవు.'

'అంటే!'

'అంటే, ఆత్మవిశ్వాసం లేనివాళ్ళే ఈలాంటి వాటిమీద పడుతూఉంటారు. లాటరీలు, రేసులు కూడ ఈ కోవలోనివే...ఎందుకో వీటన్నిటిపైన నాకేమో తగనిమంట!'

'అయితే యింతవరకు మీరు యిన్సూర్ చేయు లేదన్నమాట!'

'అన్నమాటేమిటి?...లేదు.'

'చాలా విచిత్రంగావుంది.'

'ఉంది.'

'ఉన్నదేమిటి? దీనికేమైనా నామకరణ ముందా?'

'ఉంది. నామీద నాకు నమ్మకముంది. కాబట్టి యిలాంటివాటిమీద అపనమ్మకముంది.'

'అయితే యికమీదటకూడ యింతేనా?'

'అంతే! — అయినా యిదేమిటండీ? మీరే ఏజంటు అయినట్టు, లేదా వకాలత్ పుచ్చుకొన్నట్టు వాదిస్తున్నారు.'

'అబ్బే! అదేమీలేదండీ! మాటవరుసకి అడుగు తున్నాను. అయినా మీకోసం మీ భవిష్యత్తుకోసం 'యిన్సూర్' చేయడం మంచిదండీ! ఇందులో తప్పు కూడ ఏమీకనుపించలేదు. ఇప్పుడుమాత్రం మించి పోయిందిలేదు. ప్రయత్నించి చూడండి!'

'అది జరుగదులెండి.'

'అదేమిటండీ? అలా అంటారు. మీరేమీ యిలానే వుండబోరుగా? పెళ్ళిచేసుకొంటారు. తరు వాత పిల్లలు...కనీసం వాళ్ళకోసమైన మీరు కాస్త

వెనుకేయాలి. పోనీలే ఈ సోదెందుకు? ఒకనేళ నేనే ఏజంటునైతే...మిమ్మల్నే 'ఇన్సూర్'చేయమని అడిగితే..!

అదో మళ్లీ అవే చిరునవ్వులు...నన్ను పిచ్చి వాణ్ణిచేసి ఈ లోకాన్ని మరపించగల మత్తుమందు లాంటి రవ్వలు ..

సమాధానంకోసం మనస్సుతోపాటు నోరు తడబడుతూ ఉంది. అదే చిరునవ్వుతో ఆమె అవనత శిరస్కయై, నన్ను క్రిగంట నిలోకిస్తూ... టేబిలు సొరుగు తీస్తూ మూస్తూ ఉంది. పిచ్చుకలు అరుస్తున్నాయి. పంచన నామాల ఆసామి కళ్లద్దాలతో అన్వేషిస్తున్నాడు దేనికోసమో? నట్టింటిగూటిపైన నలుగురు దేవుళ్లు నన్నుజూచి నవ్వుతున్నారు జాలిగా

'చెప్పండి!'

జయలక్ష్మికాదు—నా విజయలక్ష్మి నన్ను నిలదీసి అడిగినట్లుంది. ఈమాత్రం నాకోసం చేయలేవా? అని బ్రతిమలాడుతున్నట్లుంది.

వ్యక్తం చేయలేని అనుభూతి నన్ను వివశుణ్ణి చేస్తూ ఉంటే, మాటవరుసకి అడిగినప్పుడు యింత సందేహ మెందుకని? మనస్సు వోవైపు మందలిస్తూ ఉంటే, నాకు తెలియకనే వూగింది నాతల అడ్డంగా మాత్రంకాదు ఔనని! కిలకిలా నవ్వింది ఆమె!

ఆనందపరవశురాలైన నా విజయలక్ష్మి కంటినిండుకు కనుపిస్తూ ఉంటే, అలానే చూస్తూవుండిపోయాను. ఆ అనుభూతి కొన్నిక్షణాలు మాత్రమే!

'మీరు మంచివారు. మాట తప్పనివారు. మాటవిలువ తెలిసినవారు. . .'

ఆమె చెబుతూవుంది. ఆ మాటలు నాకు అర్థంకానిమాట వాస్తవం. అందుకే అర్థరహితంగా ఆమెను చూడడం నావంతు అయింది.

అంతలోనే బయటకులాగిన టేబిలు సొరుగు ఆగిపోయింది. అందులోనుండి ఆమె బయటికి తీసింది వో కాగితాన్ని! నా చేతి కందించింది. ఆ కాగితం స్వరూపం కంటబడేసరికి కంటిలో నలుసుపడినట్లయింది. కడుపులో రాయిపడినట్లయింది! బైర్లు కమ్మిన కండ్లు ఆ కాగితాన్ని చదువలేక పోతున్నాయి! —ప్రయత్న పూర్వకంగా పరిశీలించాను: జీవిత భీమా సంస్థవారు ఆమెను 'ఏజంటు'గా నియమించిన అధికార పూర్వక పత్రమది!

'మంచి మనసు కలిగిన మీ లాంటివాళ్లు మొదట బోణీచేస్తే—బిజినెస్ బ్రహ్మాండంగా జరుగుతుందట! ఏమంటారు?'—చిలిపిగా అడుగుతూ ఉంది ఆమె!
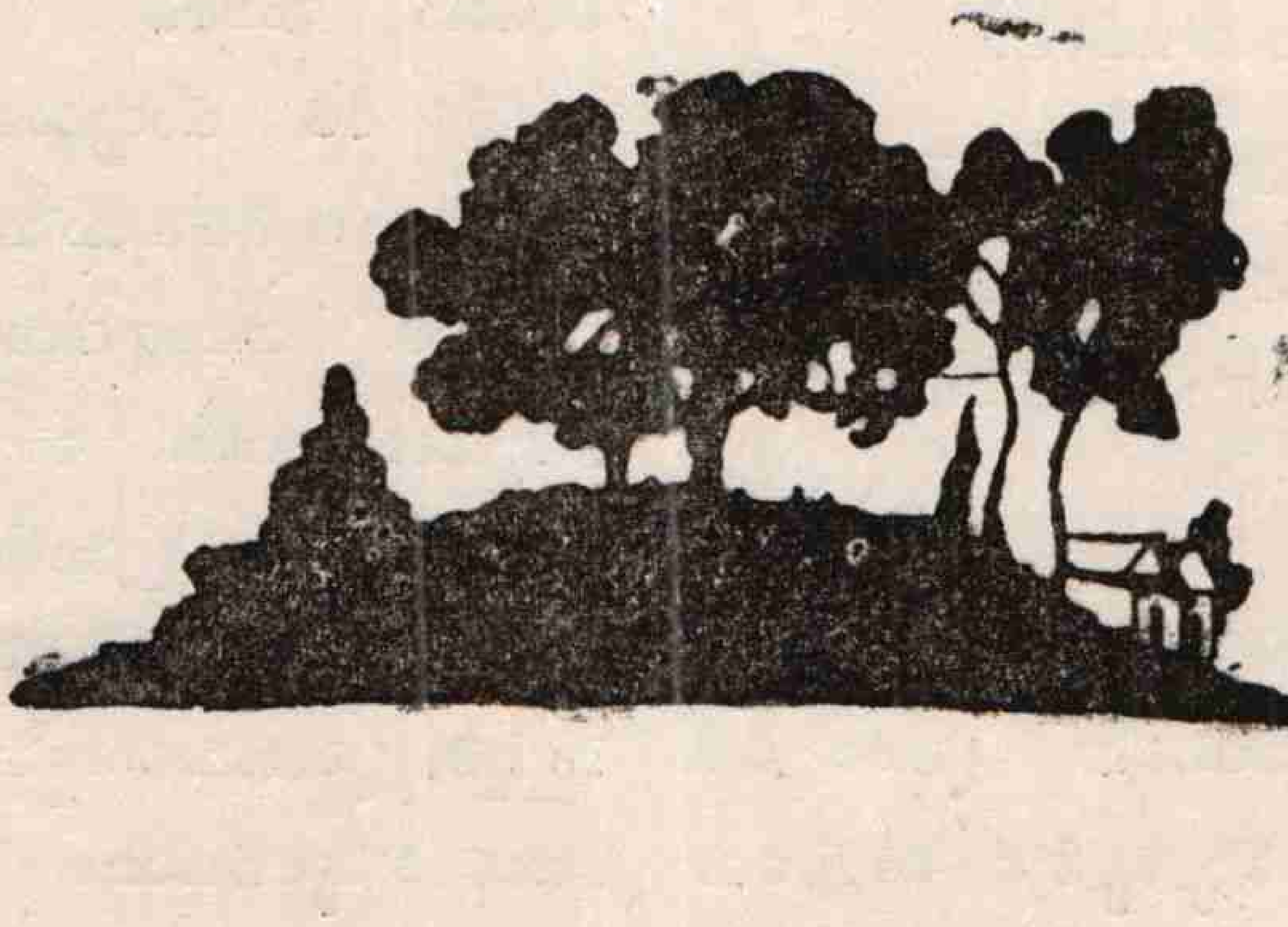
ఒళ్లు చల్లబడింది. అంతకంటే చల్లబడిపోయిన టేబిలుమీద కాఫీనీళ్లు ఎండినగొంతులో ఎటూపోలేక కనుకొలకుల్లో నిండగా, అంతకంటే నిండుగా నవ్వుతూ ఉంది ఆ భామ జీవిత భీమా విజయంలో!